

18.11.2024

Dnro 290/03.00.00/2024

Työ- ja elinkeinoministeriö
Lausuntopalvelu.fi

Viite: Lausuntopyyntönnö 1.11.2024, VN/34466/2023

LAUSUNTO ITÄISEN SUOMEN TUULIVOIMARAKENTAMISESTA

Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) on pyytänyt mm. Kainuun liiton lausuntoa itäisen Suomen tuulivoimarakentamisesta viimeistään 30.11.2024.

TEM ja puolustusministeriö julkaisivat kesäkuussa työryhmän loppuraportin itäisen Suomen tuulivoimarakentamisesta. Työryhmän tarkoituksena oli selvittää keinoja aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseksi.

Yhtenä ratkaisuna raportissa esitettiin kompensatioaluemallia. Kompensatioalue edellyttäisi riittävän tarkkaa sijainti- ja kokotietoa alueelle rakennettavista tuulivoimaloista sekä sitoutumista ratkaisun rahoittamiseen. Kompensatioalueen perustaminen edellyttäisi valtion siltarahoitusta sekä riittävän varmuuden siitä, että kerättävät kompensatiomaksut kattaisivat Puolustusvoimille syntyvät ylimääräiset kustannukset halutussa määrin. Kompensatioalue tulisi lisäksi valita niin, että tuulivoimainvestoinnit olisivat mahdollisia myös muiden rakentamista ohjaavien tekijöiden osalta.

Kompensaatoratkaisun lisäksi raportissa käsiteltiin muun muassa aluevalvonnan teknisiä ratkaisuja, tuulivoimarakentamisen koordinaation lisäämistä sekä Puolustusvoimien lausunntomenettelyn kehittämistä.

Kuulemisen tavoitteena on selvittää raportissa esitettyjen vaihtoehtojen toteutettavuutta keskittyen erityisesti kompensaaoratkaisuun. Lisäksi lausunnonantajat voivat esittää yleisiä näkemyksiä raportin sisällöstä ja johtopäätöksistä mukaan lukien toiveet koordinaation lisäämisestä. Kompensatioalueen muodostamisen edellytyksenä on tarkempi tieto rahoituksesta ja yritysten valmiudesta sitoutua kustannusten rahoittamiseen. Siten tuulivoima-alan yrityksiä on pyydetty ottamaan kantaa erityisesti kompensatiomallin rahoitukseen. Lausunnonantajilta on pyydetty lisäksi ehdotuksia kompensatioalueista tai alueen osasta. Raportissa on esitetty, että kompensatioalueen tulisi olla vähintään kahden maakunnan kokoinen. Ehdotus tulisi perustella vastaamalla esimerkiksi seuraaviin kysymyksiin:

- Kuinka paljon tuulivoimaa alueelle olisi mahdollista rakentaa kompensaaoratkaisun myötä?
- Miten ehdotuksessa on huomioitu muut rakentamista ohjaavat tekijät? Muilla ohjaavilla tekijöillä tarkoitetaan muun muassa tuulivoiman paikallista hyväksyttävyyttä, luontoarvoja sekä alueelle suunniteltuja sähköä kuluttavia investointeja.

Itäisen Suomen tuulivoimarakentaminen

Kainuun liitto kannattaa työ- ja elinkeinoministeriön ja puolustusministeriön työryhmän tavoitetta selvittää ja edistää keinoja aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamiseksi itäisessä Suomessa. Tavoite on tunnustettu muun muassa Itäisen Suomen ohjelman valmistelussa. Itäisessä Suomessa on huomattava potentiaali rakentaa maatuulivoimaa muun muassa harvan asutuksen takia. Uusiutuvan energian saatavuudella on tärkeä rooli investointien kohdentumisessa ja Suomen kilpailukyvyen edistämiseksi, ilmastotavoitteiden toteutumisessa sekä alueiden elinvoiman varmistamisessa.

Yhtenä ratkaisuna TEM:n ja puolustusministeriön työryhmän itäisen Suomen tuulivoimarakentamista koskevassa loppuraportissa on esitetty kompensatioaluemallia. Lausuntopyynnön mukaan kompensatioalue tulisi valita niin, että tuulivoimainvestoinnit olisivat mahdollisia puolustusvoimien aluevalvontatehtävän turvaamisen ohella myös muiden rakentamista ohjaavien tekijöiden osalta. Tuulivoimarakentamista ohjaavia tai siihen vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa maakunnan liiton ja kunnan kaavoituspäätökset, YVA-menettely ja kantaverkon liityntämahdollisuudet. Kompensatioalueiden valinta-aikataulussa on hyvä ottaa huomioon muun ohella kaavoitusmenettelyyn kuluva aika, mikäli kaikki rakentamiseen vaikuttavat seikat on tarkoitus huomioida valmistelussa. Maankäyttö- ja rakennuslain (Alueidenkäyttölain 1.1.2025 alkaen) mukaan oikeusvaikutteista yleiskaavaa voidaan käyttää suoraan tuulivoimalan rakentamisluvan perusteena. Tuulivoimarakentaminen voi edellyttää myös maakuntakaavan valmistelua. Kaavoitus kestää keskimäärin noin 2–5 vuotta, sekä tämän lisäksi tulee mahdolliseen muutoksenhakuun kuluva aika. Kaavoituksessa tutkitaan alueiden soveltuvuutta tuulivoimarakentamiseen eri tekijöiden kannalta ja yhteensovitetään tuulivoimatuotanto muiden maankäyttötarpeiden kanssa. Tähän liittyen aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamisessa on tärkeä varmistaa sujuva tiedonkulku ja yhteistyö eri viranomaistahojen välillä.

Lausuntopyynnössä on pyydetty ehdotuksia kompensatioalueista tai alueen osasta. Kainuun liitto ehdottaa ensimmäisen vaiheen kompensatioalueen osaksi Kainuun voimassa olevan tuulivoimamaakuntakaavan 2035 ja tuulivoimamaakuntakaavan 2030 toteutumattomia tuulivoimaloiden alueita, joilla sensoritekniikan kehittyminen voi mahdollistaa tuulivoimarakentamisen ja puolustusvoimien aluevalvonnan yhteensovittamisen myöhemmin tulevaisuudessa. Seuraavan vaiheen pidemmän aikavälin tavoitteena (ml. kaavoitukseen kuluva aika) on tarpeellista huomioida myös muu tuulivoimapotentiaali itäisessä Suomessa esimerkiksi maakuntakaavoissa olevien tuulivoimaloiden alueiden lähialueella olevat mahdolliset muut maakunnallisesti, seudullisesti ja paikallisesti merkittävät potentiaaliset tuulivoimarakentamiseen soveltuvat alueet yli maakuntarajojen. Tämän vaiheen aluekokonaisuuden selvittämiseksi on tarkoituksenmukaista käynnistää vähintään kolmen maakunnan laajuinen maakuntakaavoitus ja hyödyntää maakunnan liittojen suunnitteluviranomaisten osaamista ja resursseja. Esimerkkinä Kainuun liitto, Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja Pohjois-Savon liitto olisivat valmiudessa

kartoittaa tarkemmin Kainuun etelä- itäosien, Pohjois-Karjalan länsi – ja pohjoisosien sekä Pohjois-Savon koillis- ja itäosien kattamaa aluekokonaisuutta. Tämä edellyttää tiiviistä yhteistyötä muun muassa maakunnan liittojen ja puolustusvoimien edustajien kanssa sekä TEM:n ja puolustusministeriön työryhmän loppuraportissa kuvattujen edellytysten toteutumista kuten kompensatiomallin rahoituksen järjestymisen ja poliittiset päätökset eteenpäin vietävästä aluekokonaisuudesta.

Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2030 on hyväksytty maakuntavaltuustossa 30.11.2015 ja vahvistettu ympäristöministeriössä 31.1.2017. Korkein hallinto-oikeus hylkää ympäristöministeriön vahvistuspäätöksestä tehdyn valituksen 21.5.2019 (taltionumero 2294, dnro: 6425/1/17). Kaava on lainvoimainen.

Kainuun tuulivoimamaakuntakaava 2035 on hyväksytty maakuntavaltuustossa 12.12.2023 (§ 39). Maakuntahallitus on 12.02.2024 (§ 26) päättänyt määrätä maankäyttö- ja rakennuslain 201 §:n nojalla Kainuun tuulivoimamaakuntakaavan 2035 tulemaan voimaan siitä jätetyistä valituksista huolimatta ennen kuin se on saanut lainvoiman. Kainuun liitto on kuuluttanut maakuntakaavan voimaan tulosta 06.03.2024. Tuulivoimamaakuntakaavan hyväksymispäätöksestä on valitettu muutoksenhakuviranomaiseen. Muutoksenhakuviranomainen voi kieltää maakuntakaavan hyväksymispäätöksen täytäntöönpanon. Kainuun liitto toteaa tarkennuksena, että Kainuun tuulivoimamaakuntakaavassa 2035 on osoitettu 17 uutta tai muuttuvaa tuulivoimaloiden aluetta. Kuusi Kainuun tuulivoimamaakuntakaavassa 2030 osoitettua tuulivoimaloiden aluetta säilyvät edelleen voimassa. Yhteensä Kainuun voimassa oleva tuulivoimamaakuntakaavoitus mahdollistaa 23 tuulivoimaloiden aluetta.

Valitsemalla ensimmäisen vaiheen kompensatioalueen osaksi maakuntakaavassa osoitettuja alueita, on yksi suunnitteluvaihe jo käyty lävitse ja asiassa on mahdollista edetä ripeämmin kuin muilla alueilla. Maakuntakaavan valmistelussa on selvitetty ja huomioitu muun ohella pysyvä ja vapaa-ajan asutus, luonto- ja lintudirektiivien lajit (mm. susi, suuret petolinnut) ja ekologiset yhteydet, arvokkaat kulttuuriympäristöt ja maisema, alueiden sijainti ja suhde porotalouteen, sähköverkko, liikenneverkko sekä muut elinkeinot kuten matkailu ja kaivostoiminta maakuntakaavan edellyttämällä tarkkuustasolla. Kaavan valmistelu on perustunut osallistuvaan suunnittelun periaatteeseen, jossa osallisilla on ollut mahdollista antaa palautetta ja vaikuttaa kaavaratkaisuun koko valmisteluprosessin ajan.

Kainuun tuulivoimamaakuntakaavoituksessa osoitetuille tuulivoimaloiden alueille, joilla tuulivoimarakentamisesta puolustusvoimien aluevalvontaan kohdistuvien vaikutusten arviointi edellyttää VTT:n selvitystä ja/tai tuulivoimarakentaminen edellyttää aluevalvontatehtävän turvaamiseksi teknisiä ratkaisuja, on alustavan laskennallisen arvion perusteella mahdollista rakentaa noin 200 teollisen kokoluokan tuulivoimalaa. Arvio on laskennallinen ja lopullinen tuulivoimalamäärä tarkentuu ja ratkaistaan myöhemmin kuntien päätösten, kuntakaavojen yhteydessä YVA-menettelyn ja muiden vaikutustarkastelujen sekä erilaisten tarkempien selvitysten perusteella. Osassa näistä alueista on käynnissä maakuntakaavaa yksityiskohtaisempi suunnittelu. Tuulivoima-alueiden

ympäristössä sijaitsee osin myös sähköä kuluttavia kohteita kuten kaivoksia ja teollisuutta. Esimerkiksi Kainuun eteläosaan Kajaanin ja Sotkamon rajalle sijoittuvan Sivakkalehdon tuulivoimaloiden alueen välittömässä läheisyydessä on Terrafame Oy, jossa sijaitsee Euroopan suurimmat nikkeliavarannot ja maailman suurimpiin kuuluva akkukemikaalitehdas. Sijoittamalla tuulivoimarakentaminen alueelle, jossa jo on ihmistoiminnan muokkaamaa ympäristöä, voi se lisätä tuulivoimatuotannon sosiaalista hyväksyttävyyttä ja vähentää tarvetta kuormittaa luonnonympäristöä.

Kainuun liitto pitää tärkeänä, että valmistelussa vältetään tilanne, jossa mahdolliseen kompensaatioon valittavat alueet estävät niiden maakuntakaavoitettujen ja rakentamattomien tuulivoimaloiden alueiden toteutumisen, jotka ovat jo saaneet myönteisen lausunnon puolustusvoimilta. Nämä jo maakuntakaavoitetut alueet tulisi kyetä hyödyntämään tulevaisuudessa täysimääräisesti.

Lopuksi Kainuun liitto toteaa, että kansallisen turvallisuuden ja huoltovarmuuden, energiantensiivisten investointien sekä alueiden elinvoiman kannalta on ehdottoman tärkeää, että itäisin Suomi ei jää puhtaan siirtymän ulkopuolelle. Elinvoimainen ja asuttu rajaseutu on turvallisin raja. Uusiutuvan energian saanti on tarpeen turvata nykyisen teollisuuden ja tulevien investointien tarpeisiin joka tapauksessa lisäksi myös muilla tavoilla kuten kantaverkkoa vahvistamalla, jota teollisen kokoluokan tuulivoimarakentaminen osaltaan täydentää.

Kainuun liitolla ei ole muuta huomautettavaa itäisen Suomen tuulivoimarakentaminen -loppuraportista.

Kainuun liitto

Sakari Seppänen
maakuntahallituksen puheenjohtaja

Riikka Pirkkalainen
maakuntajohtaja